

Autorka: Martyna Łukasiewicz

Konspekt zajęć do filmu *Storm. Opowieść o odwadze* (reż. Dennis Bots, Holandia 2017)

Temat zajęć: Odcienie renesansu. O Reformacji, roli książki i wartościach.

Czas realizacji: 90 min.

Grupa wiekowa: klasy gimnazjalne

Cele operacyjne:

Po lekcji uczeń/uczennica:

- odczytuje dzieło filmowe jako źródło informacji historycznych i kulturowych,
- dokonuje charakterystyki renesansu ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia reformacji oraz wynalezienia druku,
- tworzy wypowiedzi analityczno-interpretacyjne dotyczące dzieła filmowego, malarskiego oraz tekstów źródłowych,
- posiada pogłębione umiejętności pracy w grupie i prezentacji projektu.

Formy i metody pracy: rozmowa kierowana, praca grupowa, praca projektowa.

Materialy:

a) do wykorzystania na lekcji:

- teksty źródłowe ze scenariusza,
- wydrukowane załączniki: tabela z zadaniami, ilustracje pracowni drukarskiej, ilustracje renesansowej Antwerpii,

b) dodatkowe źródła możliwe do wykorzystania przy pracy projektowej:

- <https://www.luther2017.de/pl/marcin-luter/zycie-i-dzialalnosc/marcin-luter-biografia/>
- <http://luter2017.pl/marcin-luter/>
- Jacek Kaczmarski „Marcin Luter”
- <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,550-lat-temu-zmarl-jan-gutenberg-wynalazca-druku,545.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=UyNis0q67EY> (etapy druku)

Przebieg zajęć:

Na początku zajęć uczniowie zostają podzieleni na cztery grupy. Każda z grup będzie miała do wykonania cztery jednakowe zadania, które pomogą uczniom uporządkować wiadomości z filmu, a także nabytą już wiedzę historyczną, ponadto zdobyć informacje potrzebne do przygotowania projektu w drugiej części pracy grupowej. Projektowym zadaniem grup będzie

opracowanie w wybranej formie (film, prezentacja multimedialna, prezentacja posterowa, scenka) i zaprezentowanie (każda grupa będzie miała 10-12 min.) podczas drugiej godziny zajęć, jednego z czterech tematów:

1. **Pamiętnik Marcina Lutra**
2. **Historia druku. Wywiad z Gutenbergiem**
3. **Renesansowa Antwerpia. Przewodnik po mieście**
4. **Odwaga dawniej i dziś. Reportaż o wartościach**

Zadania do wykonania przez wszystkie grupy w ramach pierwszej godziny zajęć:

Zadanie 1: Tezy Marcina Lutra

Na podstawie filmu oraz tekstów źródłowych (poniżej) uczniowie dokonują charakterystyki Marcina Lutra oraz wypisują główne postulaty dotyczące reformy Kościoła. Nauczyciel może zadać pytanie, czy uczniowie pamiętają, jakie aspekty dotyczące reformy poruszone zostały w filmie (np. potępienie sprzedaży odpustów, krytyka kultu obrazów). Grupy prezentują kolejno opracowane odpowiedzi.

Teksty źródłowe:

1. W. Medwid, *Życie i dzieło Marcina Lutra a spór wokół tez i narodzin Reformacji*, „Polonia Sacra”, nr 1 (32), Kraków 2013, s. 267–292

„Marcin Luter urodził się 10 listopada 1483 roku w Eisleben. Rodzice oddali syna do szkoły, gdy miał trzynaście lat. Jego ojciec Hans był udziałowcem w kilku kopalniach miedzi i jednej hucie miedzi. Z kolei matka, Małgorzata, odznaczała się silną religijnością, co znacząco wpłynęło na pobożność syna i jego zamiłowanie do tradycyjnych obrządków kościelnych oraz przywiązanie do muzyki kościelnej. Marcin został ochrzczony w miejscowym kościele parafialnym. Rodzice obchodzili się z nim surowo (bał się ojca), co sprawiło, że potem miał do nich żal o taką relację. Ojciec chciał go wykształcić na prawnika, więc nie podobało mu się to, że syn zamierzał wstąpić do zakonu. [...] W 1501 roku mając siedemnaście lat, przeniósł się na uniwersytet, gdzie uzyskał stopień magistra [...]. W październiku 1508 roku został wysłany do klasztoru w Wittenberdze, gdzie na niedawno założonym uniwersytecie zlecono mu wykłady o Biblii. Po zdaniu wszystkich egzaminów uniwersyteckich otrzymał tytuł *sententiarius* i rozpoczął wykłady z teologii [...]. 31 października 1516 roku, Luter wygłosił w kościele parafialnym kazanie, w którym wskazywał na żal za grzechy i zaatakował ideę odpustów. Miał

obawę, że odpusty przeszkadzają szczeremu żalowi. Patrząc na tłumy cisnące się po odpusty, poddawał krytyce kupowanie uwolnień od kar w czyścicu dla siebie lub innych. [...] Bezpośrednią okazją do wystąpienia Lutra jako protestu przeciw ówczesnemu stosunkowi do odpustów, jaki mieli wierni odwiedzający zbiór relikwii na zamku, były kazania na temat odpustu jubileuszowego na rzecz odbudowy Bazyliki św. Piotra w Rzymie. Do czasu soboru trydenckiego odpust rozumiano jako udzielanie przez Kościół w obliczu Boga skutecznego odpuszczenia doczesnych kar za grzechy”.

2. Tezy Marcina Lutra z 1517 r. (fragmenty)

21: Mylą się przeto kaznodzieje odpustowi twierdząc, że przez odpust papieski człowiek staje się wolny od wszelkiej męki i zbawiony.

36: Każdy chrześcijanin, jeśli ma tylko prawdziwy żal i skruchę za swoje grzechy, otrzymuje zupełne przebaczenie grzechów i win, co należy mu się bez listów odpustowych.

43: Należy pouczać chrześcijan, że ten, kto daje ubogiemu albo wspiera potrzebującego, lepiej czyni, niż gdyby kupował odpusty.

45: Należy pouczyć chrześcijan, iż ten co widzi ubogiego i mimo to kupuje odpust, ten nie odpust papieża nabywa, ale gniew boży ściąga na siebie.

46: Należy pouczyć chrześcijan, iż oni, gdy nie są zbyt bogaci, powinni zatrzymać to co potrzebne dla ich domu, a nie wyrzucać na próżno na odpusty.

62: Istotny, prawdziwy skarb Kościoła to święta Ewangelia chwały i łaski Bożej.

82: Dlaczego jednak papież nie uwalnia wszystkich dusz z czyścica z przyczyn największej miłości i najwyższej potrzeby dusz, co byłoby rzeczą najsprawiedliwszą, gdy tymczasem nieskończoną liczbę dusz uwolnił [on] dla podłej monety, złożonej na budowę bazyliki – a więc rzeczy małej wagi.

86: Dlaczego również nie buduje papież bazyliki św. Piotra raczej za własne niż za pieniądze biednych chrześcijan.

Zadanie 2: Historia druku

Na podstawie filmu oraz ilustracji przedstawiających pracę w renesansowej drukarni (załącznik) uczniowie wypisują kolejne etapy przygotowania książki w drewnianej prasie drukarskiej (skład tekstu złożony z osobnych czcionek; pokrycie tekstu farbą za pomocą skórzanych poduszeczek z uchwytami; nałożenie na skład arkusza wilgotnego papieru, który za pomocą deski i śruby umocowanej w obudowie prasy przyciska się do składu; odbicie kolejno wszystkich arkuszy). Jedna z grup odczytuje wypisane etapy druku, pozostałe grupy sprawdzają i ewentualnie uzupełniają brakujące wiadomości.

Nauczyciel może zadać dodatkowe pytania dotyczące skutków wynalazku Gutenberga i roli książki w renesansie; ponadto może zapytać uczniów, jakie były powody palenia książek (motyw z filmu), czy uczniowie znają inne momenty z historii, w których pojawia się motyw książek zakazanych lub palenia książek? (np. odkrycia Galileusza, Kopernika; palenie książek przez nazistów). Nauczyciel może także wprowadzić pojęcia: inkunabuł (określenie na książkę wydrukowaną przed 1501 r.; pierwszym inkunabułem w Europie jest druk Gutenberga - fragment z Księgi Sybilli z ok. 1445 r.) oraz miedzioryt (najstarsza technika druku wklęsłego).

Zadanie 3: *Renesansowa Antwerpia*

Na podstawie filmu oraz ilustracji (załączniki) uczniowie wypisują zajęcia mieszkańców renesansowej Antwerpii (np. handel, lichwa, żegluga, rzemiosło, sztuka). Nauczyciel pyta także, jakie motywy związane z charakterystyką renesansu pojawiły się w filmie (Reformacja, wynalezienie druku, odkrycia geograficzne, rozwój miast i handlu). Grupy prezentują kolejno odpowiedzi.

Teksty źródłowe:

1. L. Giuccardini, *Description de tout le Pays-Bas, Anwers 1568*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 14, *Odrodzenie*, opr. L. Szczucki, J. Tazbir, Warszawa 1960, s. 3.

„Miasto utrzymuje się głównie z handlu i swój dobrobyt oraz sławę w znacznej mierze zawdzięcza cudzoziemskim kupcom. [...] w Antwerpii zamieszkuje stale ponad 1000 kupców należących do sześciu różnych narodowości i przebywających w tym mieście tak w czasie wojny, jak i pokoju. Wśród kupców tych są także główni agenci zagranicznych kupców: Niemcy, Duńczycy z Hanzeatami, Włosi, Hiszpanie, Anglicy i Portugalczycy [...]. Miejscowi i przyjezdni kupcy dokonują tu ogromnych transakcji finansowych, tak z weksłami i zastawami, jak i z towarami”.

2. R. Szmytka, *Rozwój drukarstwa w Niderlandach w XVI wieku na przykładzie Antwerpii i rola druku podczas antyhiszpańskiego powstania*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne*, z. 137, Kraków 2010, s. 80.

„Dogodnie położone miasto z dostępem do morza [...] kusilo kupców, handlarzy i rzemieślników. Dzięki rozwojowi oraz zwielokrotnieniu liczby mieszkańców [...] książki stały się jednym z najcenniejszych towarów zarówno wymiany lokalnej, jak

i międzynarodowej. Produkcja książek opierała się, tak jak cała ówczesna gospodarka i handel, na pożyczkach i lichwie”.

Zadanie 4: *Odwaga dawniej i dziś*

Nauczyciel rozdaje uczniom kartki z tabelą dotyczącą pojęcia odwagi (zał. 1). Uczniowie uzupełniają tabelę w grupach, następnie odczytują odpowiedzi na forum klasy. Celem zadania jest pobudzenie refleksji nad zagadnieniem odwagi w odniesieniu do:

- 1) różnorodności ludzkich postaw w związku z odwagą (rodzaje odwagi pokazane w filmie: odwaga cywilna na przykładzie Klaasa, Storma i Marieke jako postawa skupiona na postępowaniu zgodnie z własnym sumieniem, w obronie swoich poglądów i wartości, także umiejętność przyznania się do błędu (Storm względem Marieke); odwaga moralna (zakonnik w obliczu wtargnięcia wojsk do kościoła); odwaga fizyczna (motyw tortur); brawura (przyjaciel Storma kradnący jabłko); odwaga powierzchowna, tylko w słowach (konformistyczna postawa poety).
- 2) znaczenia odwagi dawniej a dziś (tło historyczne filmu jako inspiracja do przywołania innych postaci historycznych lub wydarzeń, które uczniowie połączyliby z pojęciem odwagi; refleksja nad znaczeniem odwagi dzisiaj, przywołanie konkretnych przykładów postaw),
- 3) własnej definicji odwagi (dyskusja w grupie).

O autorce:

Martyna Łukasiewicz – doktorantka w Zakładzie Historii i Teorii Badań nad Sztuką IHS UAM, członkini Polskiego Komitetu Międzynarodowego Stowarzyszenia Edukacji przez Sztukę, autorka licznych programów edukacyjnych i publikacji związanych z edukacją artystyczną.

Załączniki

Załącznik nr 1

Odwaga filmowych bohaterów (Jakie rodzaje odwagi można wyróżnić wśród bohaterów filmu „Storm. Opowieść o odwadze?”) Rodzaj odwagi na przykładzie postaci:	Skutki postawy danej postaci:	Odwaga dawniej (przykłady postaw i zachowań)	Odwaga dziś (przykłady postaw i zachowań)	Czym dla Ciebie jest odwaga? (stwórz własną definicję)

Załączniki nr 2. Ilustracje do zadań

Zadanie 2: *Historia druku*

Zadanie 3: Renesansowa Antwerpia

